



**TMMOB ÇEVRE MÜHENDİSLERİ ODASI**  
**2 ULUSAL ÇEVRE MÜHENDİSLİĞİ KONGRESİ**  
İstanbul, 4-5 Aralık 1997

## **SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA İÇİN TURİZM ENDÜSTRİSİNDE GÜNDEM 21**

Ayşe Edinçliler

Marmara ve Boğazları Belediyeler Birl , Değirmen Sok., No 15, 34460 Eminönü-İstanbul

**ÖZET:** Bu çalışmanın amacı, Turizm Eylem Programının, Gündem 21'in esaslarına uygun olarak hazırlanmasıdır. Dünyanın en büyük endüstrisi olarak, Turizmin, sürdürülebilir çevre ve sosyo-ekonomik düzenin oluşturulması ve ülkelerin sürdürülebilir kalkınmasının sağlanmasında çok önemli bir yeri ve gücü bulunmaktadır. Uzun vadeli kalkınmanın sağlanması için Hükümetlerin ve sektörlerin gelecek için eylemlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmada, Gündem 21'in amacına ulaşmak için Turizmin rolü incelenecektir. Hükümetlerin, Turizm Bakanlıkları'nın en önemli hedefi; turizm ile kalkınma arasındaki dengeyi sağlayacak eylemleri belirlemek olmalıdır. Şirketler için ise, başlıca amaç sürdürülebilir kalkınma için eylemlere uygun adımlar atmaktır.

Birinci bölümde, Gündem 21'de verilen amaçlar ve hedefler ve bunların 21. yüzyılın ilk yıllarında başarı ile gerçekleştirilmesi için eylem gerçekleştirme aşamaları ve katılımcıların sorumluluklarını içeren dokuz öncelik alan tanımlanmıştır. İkinci bölümde ise, Merkezi Hükümetler ile birlikte çalışacak olan Şirketlerin sorumlulukları 10 öncelikli alanda verilmektedir.

**ANAHTAR KELİMELER:** Gündem 21, Turizm Endüstrisi, Sürdürülebilir Kalkınma, Sürdürülebilir Turizm Programı.

### **TOWARDS SUSTAINABLE DEVELOPMENT: AGENDA 21 FOR TOURISM INDUSTRY**

**SUMMARY:** This study presents Agenda 21 into a programme of action for Tourism. As the world's largest industry, it has the potential to bring about substantial environmental and socio-economic improvements and to make a significant contribution to the sustainable development of the communities and countries in which it operates. Concerned action from governments and all sectors will be needed in order to realize and to secure long-term future development. This study presents analysis the role that Tourism can play in achieving the aims of the Agenda. For government departments, NTAs, and representative trade organizations, the overriding aim is to establish systems and procedures to incorporate sustainable development considerations to identify actions necessary to bring sustainable tourism development into being. For companies, the main aim is to establish systems and procedures to incorporate sustainable development.

The first part of the study presents an overall aim and specifies nine priority areas for action by the year 2005. For each area, an objective is stated and a series of actions that will help to achieve the objective are given. The second part outlines the role of Tourism companies in achieving the aims laid out by Agenda 21. It establishes an overall aim of developing a sustainable tourism programme and outlines the process required to build sustainable development issues into the core management function. It then sets out ten priority areas for action by Tourism Companies by the year of 2005.

**KEYWORDS :** Agenda 21, Tourism Industry, Sustainable Development, Sustainable Tourism Programme.

## GİRİŞ

1992 yılında Rio'da gerçekleşen, 182 ülkenin hükümet başkanlarının katıldığı Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda (Dünya Zirvesi) çevre ve kalkınma ile ilgili çok önemli kararlar alınmıştır. Gündem 21, ülkeyi 21. yüzyıla hazırlayacak sürdürülebilir bir gelecek için gerekli kararları içeren bir eylem planıdır. Sürdürülebilir bir gelecek yaratmak için, kalkınma ve çevre arasında uyum sağlayabilecek her türlü düşünce, çaba ve eylem, Gündem 21'in kapsamını oluşturmaktadır. Hükümetlerden bireylere kadar herkesin "Sürdürülebilir Kalkınma" anlayışı içinde çalışmasını öngörmektedir.

Bilindiği gibi, yerel düzeyde üç ayrı kalkınma tipinden söz edilir. Bunlar; ekonomik kalkınma, toplumsal kalkınma, ve ekolojik kalkınmadır. Sürdürülebilir kalkınma kavramı da bu üç kalkınma arasında dengenin kurulmasıdır. Kalkınmadaki dengenin sağlanması için eylem planının hazırlanması ve planın girişimciler tarafından uygulanmasının sağlanmasıdır.

Genellikle, turizmin gelişmesi; ülkeye giren ziyaretçi sayıları, harcanan dövizler, açılan yeni tesisler ve artan yatak sayısı ile tanımlanmaktadır. Turizm'e yönelik planlamaların arkasında ulusal zenginliğin artırılmasına yönelik merkezi planlar katılımdan ve yerel özelliklerinden yoksun olmaktadır (Himmetoğlu, 1996).

Çoğu ülkede bir hedef olarak alınan sürdürülebilir kalkınma da diğer sektörlerdeki, özellikle, turizmle ilgili çevresel sorunlar, uygulamalar, tanımlar, ekonomik sürdürülebilirlik politikaları ve yönetsel kararları üzerinde durulması gereken hususlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Esas sorun, gelecekte turizm nasıl daha sürdürülebilir hale getirileceği ve bunun için ortaya konacak eylem planlarının neler olacağıın bulunmasıdır (Çubuk, 1996).

Turizm Endüstrisi'nin doğal ve kültürel kaynaklarının korumada öncelik hakkına sahip olması gerekmektedir. Dünyanın en büyük endüstrilerinden biri olarak; önemli çevre ve sosyo-ekonomik gelişmelerin oluşmasında ve ülke ve toplumların sürdürülebilir kalkınmaya önemli katkıda bulunmalarını sağlayacak bir potansiyele sahiptir. Sürdürülebilir bir çevre için, sürdürülebilirlik uzun vade için bir hedef olmalı, temelini ise bugün atılması gerekmektedir.

Bu çalışmada, Turizm Endüstrisi için eylem programı, Gündem 21'in içeriğinde verilecektir. Sürdürülebilir turizm programı geliştirmek için Hükümetlerin, Turizm Bakanlıkları'nın, Ticaret Örgütlerinin ve turizm şirketlerinin sorumluluk ve görevleri tanımlanarak roller dağıtılacaktır.

## HÜKÜMETLER, TURİZM BAKANLIKLARI VE TİCARİ ÖRGÜTLERİN SORUMLULUKLARI

Sürdürülebilir Turizm Programının (STP) başlıca amacı, sürdürülebilir kalkınma anlayışına uygun sistem ve yöntemleri belirlemek ve programın oluşturulmasında görev alacak aktörleri tanımlamak ve hazırlanacak eylem planının girişimciler tarafından uygulanmasını ve hayata geçirilmesini sağlamaktır.

STP'nin hazırlanması için aşağıda verilen aşamalar takip edilmelidir (Şekil 1). Bunlar;

1. Sürdürülebilirlik kavramının yönetim tarafından kabulü,
2. Objektiflerinin tüm ilgililere duyurulması,

3 Bölgedeki turizmin, kültürel, sosyal ve ekonomik ve çevresel etkilerinin değerlendirilmesi,

4 Gündem 21 kapsamında öncelikli alanların belirlenmesi

Tanımlanan her bir öncelik alanı için takip edilmesi gereken aşamalar;

5 Her bir öncelik alanı için hedefler belirlenmeli,

6 Belirlenen hedeflerin başarıyla sonuçlanmasından sorumlu örgütler tanımlanmalı.

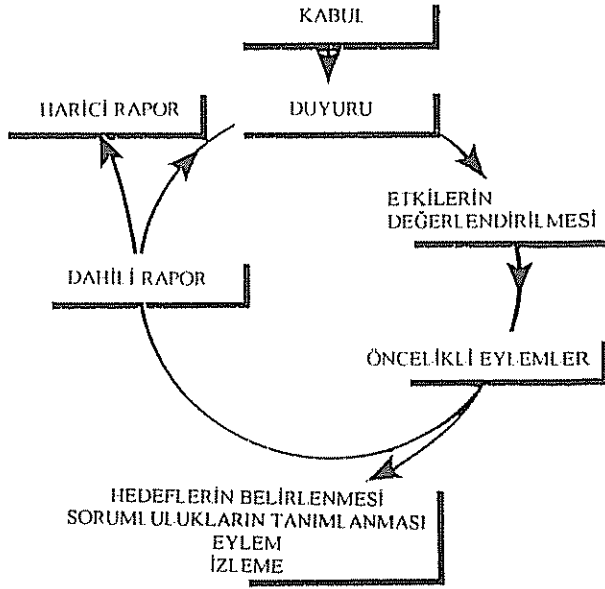
7 Eylem programlarının uygulanması sağlanmalı.

8 Hedeflerin başarı ile yerine getirilmesini sağlamak amacı ile gelişim izlenmeli. ve

9 Kurum içi ve kurum dışının raporlarla bilgilendirilmesinin sağlanmasıdır

Hedeflerin belirlenmesi, izlenmesi ve tekrar düzenlenmesi sürekli olmalı ve diğer ülkelerin tecrübelerinden yararlanılmalıdır

**Tecrübeler :** Finlandiya Turizm Yönetim Kurulu, turizm kalkınmasının prensiplerini ve gelecek on yıl için hedeflerin başarılmasındaki sorumlu örgütleri içeren ilkeler yayımlamıştır. Bu belge, turizm katılımcıları arasındaki etkili bir ortaklığa büyük önem vermektedir



Şekil 1 - Sürdürülebilir Turizm Programının Gelişimi

### Öncelikli Alanlar

Hükümetler, Turizm Bakanlıkları ve Ticari Organizasyonların sorumlulukları dokuz öncelikli alan içinde aşağıda verilmektedir

**1 - Sürdürülebilir Turizm için mevcut düzen, ve görev alacak katılımcıları içeren kapasitenin belirlenmesi veya Sürdürülebilir Turizm'in başarılması için kolaylaştırıcı politikaların geliştirilmesi.**

**Sorumluluklar :** 1 Sürdürülebilir Turizm için hazırlanan kapsamlı programa gönüllü katılımının sağlanması,  
2 Sürdürülebilir Turizmin için ilgili otoriteler ve Sürdürülebilir Turizm Endüstrileri arasında katılımın geliştirilmesi,  
3 Ekonomik araçların kullanılmasının sağlanması,  
4 Çevresel uygulamaların ödüllendirilmesinde en uygun ve etkili sistemlerin değerlendirilmesi, ve  
5 Katılımcıların artması için Sürdürülebilir Turizm panelleri düzenlenmelidir

**Tecrübeler :** Bazı Hükümetler ve Turizm Bakanlıkları çevresel hareketi sağlamak için mekanizmalar geliştirmişlerdir Örneğin; Yeni Zelanda, Avustralya ve Amerika ulusal parklarında ve koruma alanlarında tur operatörlerinin çevreyi korumaları böyle bir mekanizma ile sağlanmaya çalışılmaktadır

**2 - Örgütlerin çalışmalarının, ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerinin değerlendirilmesi.** Değerlendirmenin yapılabilmesi için uygulama planlarının ekonomik, sosyal ve kültürel ve çevresel etkilerinin gözden geçirilmesi gerekmektedir

**Sorumluluklar :** 1 Maksimum verimlilik için enerji ve su gibi kaynakların olumlu kullanılması,  
2 Atık suların deşarjından önce arıtılması, mümkünse, tekrar kullanımının sağlanması,  
3 Çöp üretiminin en aza indirilmesi, ürünlerin tekrar kullanımının sağlanması, mümkünse geri dönüşümün sağlanması, ve  
4 Halkı yürüyüş, bisiklet gibi ulaşım şekline doğru yönlendirilmesidir

**Tecrübeler :** 1994 yılında, Dünya Turizm Konseyi, Dünya çapında çevre yönetimi ve bilinçlendirme programı, "Green Globe" u başlatmıştır Güney Afrika Turist Yönetim Kurulu, Bahama Turizm Bakanlığı gibi kurumlar bu programı kabul etmişlerdir

**3 - Eğitim, öğretim ve halkı bilinçlendirilmesi.** Turizm girişimcilerinin turizmin daha bir sürdürülebilir olması ve bu konuda başarılı olmaları için gerekli eğitimi alması gerekmektedir Kötü idare edilen turizm, çevresel, kültürel ve özellikle ekonomik hasarlara neden olabilir. Gündem 21'in başarıyla bugün ve yarın uygulanması için katılımcıların bilinçlendirilmesi en önemli bir adımdır Eğitim iki elemandan oluşur. Birincisi, Sürdürülebilir kalkınma kavramının boyutu ve yapısı hakkında bilinçlendirme Diğeri ise, sürdürülebilir turizmi oluşturmak için gerekli hedeflerin öğretilmesini kapsamalıdır

**Sorumluluklar :** 1 Hükümetler ve diğer ilgili otoritelerle, çevre ve sürdürülebilir kalkınma konularını işlemek için okullarda eğitim verilmeli,  
2 Eğitim ağları oluşturulmalı ve bilgi transferi sağlanmalı,  
3 Çevre yönetimini en iyi şekilde sağlamak için turizm şirket ve örgütleri ile birlikte çalışılması, ve  
4 Sürdürülebilirlik mesajının, tüketiciler, ve üreticilerce benimsenmesi için şirketlerin cesaretlendirilmesi,

**Tecrübeler :** Dünya Turizm Organizasyonu, Dünya çapındaki eğitim ve öğretim merkezleri ile Gündem 21 kapsamında halk ve özel sektör katılımcıları için 14 adet program düzenlemiştir

**4 - Sürdürülebilir Turizm Kalkınma Planının hazırlanması.** Turizmin çevre ve ekonomik kazançlarını artıracak aynı zamanda kültürel ve çevresel zararlarını azaltacak arazi kullanımı planı geliştirmeli ve uygulanmasıdır.

**Sorumluluklar:** 1.Kötü turizm planlanması ve yönetimine dayalı potansiyel problemlerin belirlenmesi için yerel ve bölgesel planlama otoriteleri ile birlikte çalışmalı,  
2. Dünya Turizm Organizasyonu (WTO) yayınları takip edilerek sürdürülebilir turizmin hedeflerinin yerel otoritelere tavsiye edilmesi,  
3. Hassas ve koruma alanlarında turizm kalkınma rehberliğinin yapılmasını üstlenmelidir

**Tecrübeler :**Yılda 500 000'den fazla turist gelen Bermuda'da, halk ve hükümet, bölgenin eşsiz özelliklerini korumak için çaba göstermektedirler. Bunun için, planlama ve yöntemler geliştirmişlerdir. Ulusal parklar ve doğal alanlar ekolojik hasarlara zarar vermemek şartıyla turistlere açılmaktadır

**5 - Bilgi, başarı ve teknoloji değişimini, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki Sürdürülebilir Turizme bağlı olarak kolaylaştırmak.** Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında sürdürülebilir turizm deneyimlerinin aktarılması gerekmektedir.

**Sorumluluklar :** 1 Sürdürülebilir Kalkınma tecrübelerinin Dünya Turizm Çevre Araştırma Merkezi - İyi Çevre Uygulamaları veri tabanında yer alması sağlanmalı,  
2. Az gelişmiş ülkeler ile ortaklık programları geliştirilmeli,  
3. Çevresel sorumluluğu yayacak program ve seminerler düzenlemeli, ve  
4 Gelişmekte olan ülkelerin Sürdürülebilir Turizm programları düzenleyebilmesi için hibe ve yardım kaynakları tavsiyelerinde bulunmalıdır.

**Tecrübeler :** "Globe" serisinin ticari fuarları Turizm Bakanlıkları'nı bir araya getirmek için çok yararlı olmaktadır. Kanada'da yapılmış olan bu tür bir etkinlik (Tourism Canada) turizm konusunda bir çok katılımcıyı bir araya getirme olanağını yaratmıştır.

**6 - Toplumun tüm sektörlerinin katılımının sağlanması.** Kadınlar, bölge halkı, gençler, ve yaşlıları içeren toplumun tüm sektörlerinin katılımı sağlanmalıdır.

**Sorumluluklar :** 1. Yerli halkın toplum ve kültürüne uygun olarak katılımı sağlanmalı,  
2 Uygun eğitim programları geliştirmek için eğitim bölümleri ve şirketler ile işbirliği yapılmalı,  
3 Bölgesel otoritelere tavsiyelerde bulunmalıdır

**Tecrübeler :** Meksika'nın Tekak şehrinde Hortum sonrası Mayan şehri harabeleri ortaya çıkmıştır. Merkezi Yönetimler, Yerel Turizm Örgütleri ve üyeleri çevrenin korunması ve ekonomik gelişme için bir Eylem Planı oluşturdular. Plan uygulanmaya başlanmıştır.

**7 - Yeni turizm ürünlerinin sürdürülebilirlik kavramına uygun dizayn edilmesi.** Turizm Endüstrisi ve Yerel Otoriteler ile işbirliği geliştirilerek ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel kalkınmanın sağlanması için yeni turizm ürünlerinin dizayn edilmesi gerekmektedir

**Sorumluluklar :** 1. Yasal yetki alanlarının içinde sürdürülebilir faydanın tanımlanması,  
2. Çevresel Etki Değerlendirme yöntemlerinin geliştirilmesi ve uygulanması için Turizm Şirketleri ve ilgili otoriteler ile birlikte çalışılması,  
3 İmar Denetimleri içinde düşünülen, enerji, su, atık su ve atık için uygun yöntemler geliştirilmesi,  
4. Tatlı su kaynaklarının veya turizm alanlarında suyun tekrar kullanım sistemleri için alternatif kaynakların geliştirilmesi,

5. Turizmin gelişmesi sırasında sağlığa ve çevreye zarar veren malzemelerin kullanılmamasının sağlanması,

6. Çevresel Etki Değerlendirilmesi yöntemleri uygulamak ve geliştirmek için Turizm Şirketleri ile ilgili otoritelerle birlikte çalışılmasıdır.

**Tecrübeler :** İngiliz Hükümeti, Devon örneğinde olduğu gibi turizmde daha fazla sürdürülebilirlik için Bölgesel Turizm Yönetim Kurullarına finansal destek sağlamaktadır.

**8 - Kalkınmanın Gerçekleştirilme Aşamalarının Değerlendirilmesi.** Sürdürülebilir Turizm Kalkınmasının gerçekçi göstergelerinin belirlenmesi, yerel ve ulusal seviyelerde uygulanabilir olmasının sağlanması ve sürekli değerlendirilmesi yapılmalıdır.

**Sorumluluklar :** 1. Gelişmelerin belirlenmesi aşamasında mevcut verilerden yararlanılmalı,  
2. Dünya Turizm Organizasyonu (WTO)'nun devam etmekte olan programları ile birlikte çalışılmalı,  
3. Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki örgütler ile göstergelerin ve tecrübelerin transferi sağlanmalıdır.

**Tecrübeler :** Hollanda Ekonomik İşler Bakanlığı, bir set çevresel göstergeler geliştirdi ve test etti. Göstergeler, makro ve tüketici seviyesinde turizm ihtiyaç ve taleplerini, sosyo-demografik bilgileri, kırsal alan bilgilerini ve fiziksel çevre bilgilerini de içine alarak tanımlanmıştır.

**9 - Sürdürülebilir Turizm Kalkınması için ortaklık.** Sorumlu girişimcileri kolaylaştırmak için ortaklık geliştirilmelidir.

**Sorumluluklar :** 1. Turizmden sorumlu yönetim bölümleri ve çevre arasındaki koordinasyon mekanizması önerilmeli,  
2. Geliştirilen ve yönetim bölümlerinden turizm Endüstrisine teklif edilen politikaları oluşturmak için çalışılmalıdır.

**Tecrübeler :** Tobago ve Jersey, gelişmekte olan çevre stratejilerinden şirketlere yardım alabilmek için "GREEN GLOBE" programı ile birleştiler.

## **TURİZM ŞİRKETLERİNİN SORUMLULUKLARI**

Turizm Şirketlerinin başlıca amacı, Turizm Planını geliştirmek için gerekli eylemlerin tanımlanması ve yönetim fonksiyonlarının sürdürülebilir kalkınma ile birleşmesi için sistem ve metotları belirlemek olmalıdır.

Endüstri için Gündem 21'in ana hedefi, tüm yönetim mekanizmalarının bütüncü bir parçası olarak ekonomik, sosyal ve kültürel ve çevre kriterlerinin göz önünde bulundurulmasıdır.

Uygulanacak metot ve yöntemler, şirketin büyüklüğüne, idare yapısına ve işin cinsine göre değişecektir. Fakat, ana unsurlar tüm şirketlerde aynı kalacaktır. Çevre yönetimi sisteminin kurulması aşamaları aşağıdaki bölümleri içermelidir. Bunlar;

- Sürdürülebilirlik Kriterini Şirketin kabul ettiğini beyan etmesi,
- Çevresel ve yerel kalkınma üzerinde işin etkilerinin değerlendirilmesi,
- Çevre aktivitelerinden sorumlu olarak tüm personelin katılımının sağlanması,
- Çevresel politikasının yayınlanması ve geliştirilmesi,
- Çevre programı için belli başlı hedeflerin tanımı,
- Gündem 21'de tanımlandığı şekle uygun olarak Eylem için öncelikli alanların tanımı.

Her bir öncelik alanı tanımlandıktan sonra, izlenecek yöntem şöyle olmalıdır:

- Görev alacak gruba objektiflerin tanımlanması,
- Mevcut durumun değerlendirilmesi,
- Hedeflerin belirlenmesi,
- Uygulama planları geliştirmek,
- Sonuçları gözlemek ve değerlendirmek,
- Çevre programı için rapor hazırlanması ile şirketlerin sonuçlarının açıklanması ve girişimcilerin sonuçlardan haberdar olmasının mümkün kılınması

Belirlenen her bir öncelik alanı için Turizm Şirketlerinin sorumlulukları aşağıda özetlenmektedir. Bunlar;

**1. Çöp minimizasyonu.** Çöp minimizasyonu, Gündem 21'in amaçlarının odağını oluşturmaktadır. Şirketler, Gündem 21'in sloganı olan "en az çöp ile en fazla üretim" anlayışı ile çalışılmalıdır.

**2. Enerji tasarrufu ve yönetimi.** Enerji kullanımının azaltılması, emisyonların zararlarının azaltılması önerilmektedir. Enerji ihtiyacının karşılanması için yakıtların kullanılması sonucu bir çok evrensel problemin oluşması Gündem 21'de geniş olarak yer almaktadır. Şirketler enerji tüketimini ve atmosferdeki emisyonları azaltmak için özel yöntemler ve eylemler uygulamalıdır.

**3. Tatlı su kaynaklarının yönetimi.** Su kaynaklarının kalitesinin korunması ve mevcut su kaynaklarının verimli ve eşit kullanımı sağlanmalıdır. Su yönetimi için Gündem 21'de tanımlanan ana amaç, "Sürdürülebilir kalkınma için tüm ülkelerin ihtiyacı olan tatlı suyu sağlamak" tır. Hükümetler ve onların bölgesel otoriteleri tatlı su programını gerçekleştirmek ile sorumludurlar. Su kullanımının minimize edilmesi ve su kaynaklarının kalitesinin korunması için Şirketler etkili görevler almalıdırlar.

**4. Atık Su Yönetimi.** Çevrenin korunması, flora ve faunanın korunması, tatlı su kaynaklarının korunması için atık su miktarının en aza indirilmesi gerekmektedir. Etkili atık su yönetimi, denizler, okyanuslar ve tatlı su kaynaklarının kalitesinin korunması Gündem 21'in programının çekirdeğini oluşturmaktadır.

**5. Tehlikeli Maddeler.** Potansiyel tehlike içeren maddelerin çevreyle dost olan maddeler ile yer değiştirilmesi yoluna gidilmelidir. Gündem 21, potansiyel zararlı malzemelerin kullanıldığında önlemler sunmaktadır. Şirketler, zararlı maddelerin kullanım gereksinimini araştırmalı, alternatif ürün bulunmadığı zaman hükümetten ve üreticilerden yardım istemelidirler.

**6. Ulaşım.** Atmosferdeki zararlı emisyonların ve diğer çevresel etkilerinin kontrol edilmesi, veya azaltılması başlıca amaç olmalıdır. Tüketimin sürdürülebilir modellerini oluşturmak için ulaşım, Gündem 21'in önemli bir konusu olmaktadır. Şirketler, emisyonları en aza indiren modern taşımacılık teknolojisinin kullanımını teşvik etmeli, gelişmekte olan ülkelere teknolojik sistem ve aletlerin temininde yardım edilmesini sağlamalıdır.

**7. Arazi Kullanımı Planı ve Yönetimi.** Sürdürülebilir Turizme ulaşabilmek için etkili arazi kullanımı planlanması, idaresi ve endüstri ve komiteler arasındaki arazi anlaşmazlıklarının çözülmesi ile mümkün olacaktır. Şirketler, yeni gelişmelerin üzerindeki sosyal, kültürel, çevresel etkileri değerlendirmeli, yeni gelişmelerin ve yöntemlerin etkilerini incelemeli, ve tamamlayıcı ve dengeleyici gelişmeleri oluşturmak için diğer sektörlerle birleşmelidir.

**8. Personel, müşteriler, ve tüm çalışanların çevresel yönetmeliklerin içinde yer almasını sağlanması.** Gündem 21, çevrenin korunması ve ekonomik kalkınmanın sağlanması için tüm katılımcıların katkılarının önemini vurgulamaktadır. Şirketler, kalkınmanın yönetiminde tüm sektörlerin görüşlerini değerlendirmeli, ve kalkınma planları ve fırsatları bölgesel şirketler ile tartışmalıdır. Şirketler, geri dönüşüm, su veya atık su deşarjları olanakları için yerel şirketlerle birlikte kampanya oluşturmalı ve endüstrilerin çevresel kazançları ve riskleri hakkında bilgiler vermelidirler.

**9. Sürdürülebilirliğin dizayn edilmesi.** Yeni teknoloji ve ürünlerin, daha az kirliliğe, daha verimli, sosyal ve kültürel olarak uygun ve dünya çapında olması amaçlanmalıdır. Gündem 21, daha az kirlilik, daha etkili ve sosyal ve kültürel olarak uygun olan malzeme ve yöntemlerin esas alınması üzerinde durmaktadır. Şirketler, Sürdürülebilir Turizm için geniş kapsamlı politikalar belirlemeli, kalkınma aktivitelerini artırmalı, yeni gelişen ürünlerin ekonomik, kültürel, sosyal ve çevresel etkilerini incelemeli, ve çevre problemlerine çözümler aramalıdır.

**10. Sürdürülebilir Kalkınma için Ortaklık.** Uzun dönem sürdürülebilirliğin sağlanması için ortaklığın oluşturulması gerekmektedir. Gündem 21'in mesajı uzun dönem sürdürülebilirlik için mücadele edilmesidir. Bölgesel Şirketler iyileştirilmeli ve ekonomik kalkınmada görev almalıdır. Kaynaklarının korunması için katılımcılar ile kooperatif programlar geliştirilmelidir.

## **SONUÇLAR**

Sürdürülebilir bir çevreye kavuşmak için turizm ile kalkınma arasındaki dengenin sağlanması gerekmektedir. Bu da ancak, Hükümetlerin, Turizm Şirketlerinin, Turizm Bakanlıkları'nın, Örgütlerin, ve Sektörlerin "Sürdürülebilir Kalkınma" kavramı anlayışı içinde çalışmaları ile mümkün olabilmektedir. Katılımcıların hedefi, sürdürülebilir turizm kalkınmasını sağlayacak gerekli eylemleri belirlemek ve bunların hayata geçirilmesi için işbirliği yapmak olmalıdır.

21. yüzyılın başlarını hedef alan eylem planı çalışmalarına bir an önce başlamak gerekmektedir. Aksi takdirde, ekonomik ve çevresel kaynaklardaki bozulmanın verdiği hasarlar çok yakında bizi rahatsız etmeye başlayacaktır. Gündem 21'in Turizm için belirlediği hedefler ışığında daha sürdürülebilir bir gelecek için eylem planları hazırlanmalı ve bir an önce uygulamaya geçirilmelidir.

## **KAYNAKLAR**

Agenda 21 for the Travel & Tourism Industry (1996), WT&TC, WIO, EC.

Çubuk, M. (1996) Sürdürülebilir Turizm: Turizm Planlanmasında Ekolojik Yaklaşım, Türkiye'de 19. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu:15-22

Himmetoğlu, A. (1996) Sürdürülebilir Turizmi Gerçekleştirme Yolları, Türkiye'de 19. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu: 61-70.

The Local Agenda 21 Planning Guide: An Introduction to Sustainable Development Planning, (1996), ICLEI, IDRS, UNEP.